

Nota biodiversiteit

1. Inleiding

De biodiversiteit in Europa en in het bijzonder in Nederland staat onder druk. Dit levert grote risico's op voor het milieu, onze leefomgeving en de volksgezondheid. Het tegengaan van verdere achteruitgang is daarom een grote maatschappelijke opgave waaraan overheden, bedrijven en burgers gezamenlijk een bijdrage moeten leveren. Door te werken aan biodiversiteit dragen we bij aan sterke dijken, voldoende schoon en gezond water en veilige wegen. Om handen en voeten te geven aan de biodiversiteitsambitie in het waterbeheerprogramma is de Nota biodiversiteit opgesteld.

1.1 Onze ambitie

Het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (HHSK) wil bij de uitvoering van haar taken bijdragen aan het behouden en verbeteren van de biodiversiteit. Om hier invulling aan te geven hebben we ambities geformuleerd en vastgelegd in het WBP 2022 – 2027.

Met een verdere uitwerking van deze ambities in concrete uitgangspunten en doelstellingen geven we richting aan alle inspanningen op het gebied van biodiversiteit binnen heel HHSK. Deze uitwerking staat in deze Nota biodiversiteit.

1.2 Hoogheemraadschap en biodiversiteit

HHSK draagt al lange tijd bij aan behouden en verbeteren van biodiversiteit. Zo passen we inmiddels jarenlang ecologisch maaibeheer voor waterkeringen, watergangen en een deel van de wegbermen toe. Dit geldt ook voor onze inzet via onder andere emissiebeheer, maatregelen voor voldoende en schoon water en programma's zoals de Kaderrichtlijn water (KRW), Klimaat & Ruimte, het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), realisatie NNN-gebieden en het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer (DAW).

In het verlengde daarvan zijn er eenvoudig uit te voeren kansen zoals het uitbreiden van ecologisch groenbeheer, natuurlijker inrichten van eigen terreinen en het aanbrengen van kleinschalige landschapselementen voor gebiedseigen soorten.

Consequentie van het beleid is dat HHSK op een aantal onderdelen de manier van werken aan moet passen, terwijl op andere onderdelen de eerder ingeslagen weg wordt voortgezet. Het beleid sluit aan bij maatregelen die genomen worden in het kader van KRW, Klimaat & Ruimte, NPLG, DAW en realisatie NNN.

1.3 Biodiversiteit staat onder druk

Het behouden en versterken van biodiversiteit is een brede en belangrijke maatschappelijke opgave van alle beheerders van de openbare ruimte, inclusief de waterschappen. HHSK beheert een deel van de openbare ruimte: waterkeringen, watergangen, oevers, wegbermen en eigen terreinen. Werken aan biodiversiteit is een integraal onderdeel van onze taak voor voldoende, schoon en gezond water, veilige dijken en wegen.

Inzet voor biodiversiteit is nodig omdat de Nederlandse flora en fauna onder druk staat. De gevolgen van intensief landgebruik, versnippering van groene gebieden, emissies van verontreinigende stoffen, toename van invasieve exoten en weersextremen door klimaatverandering eisen hun tol. Onder invloed van de mens veranderen landschappen.

Plant- en dierpopulaties worden kleiner en raken versnipperd. Dat heeft een grotere kans op uitsterven tot gevolg en dit zorgt weer voor een afname van de biodiversiteit.

1.4 Begripsbepaling biodiversiteit

Biodiversiteit is, kort gezegd, de verscheidenheid aan leven. Het concept biodiversiteit is echter een stuk gecompliceerder en uit zich op vele verschillende niveaus. De definitie van biodiversiteit zoals gegeven door de Verenigde Naties in hun 'Convention on Biological Diversity (1992)' is als volgt:

“ Biodiversiteit is de variabiliteit in organismen uit de gehele wereld, waaronder terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische verbanden waar ze deel van uitmaken; de diversiteit betreft de variatie binnen soorten, tussen soorten en tussen ecosystemen.”

Biodiversiteit betekent zowel de verschillende soorten, verschillen tussen individuen van één soort, als de variatie in genen. Het uit zich ook in de verschillen tussen ecosystemen en biotopen. Een goede biodiversiteit heeft een risicodempende werking en beschermt ons tegen negatieve gevolgen van veranderingen in het milieu en het klimaat, zoals wateroverlast, droogte en hitte. Biodiversiteit levert een belangrijke bijdrage aan de instandhouding van de natuur, als gevolg van veranderende omstandigheden.

Daarnaast is de natuur het fundament van onze samenleving. De natuur zorgt voor voedsel, energie, medicijnen, materialen en bevordering van de gezondheid en ons welzijn. Biodiversiteit is een essentiële factor om de natuur in stand te kunnen houden. Het verlies van biodiversiteit brengt bijvoorbeeld onze voedselproductie in gevaar, door onder andere het verlies van bestuivers en de achteruitgang van bodemkwaliteit.

1.5 Vaststelling

Op 27 maart 2024 is deze nota vastgesteld door het Algemeen Bestuur van het hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard.

1.6 Leeswijzer

Deze Nota biodiversiteit bevat het algemene beleidskader voor alles wat het hoogheemraadschap doet voor behoud en versterken van biodiversiteit. Het beleid richt zich met name op de thema's beheer en onderhoud, inrichting, verbindingen en samenwerking binnen en buiten de organisatie.

Hoofdstuk 2 beschrijft de visie op en strategie voor onze inzet voor biodiversiteit in ons beheergebied en tot welke opgaven dit leidt. Hoofdstuk 3 bevat de doelen die we willen bereiken en de uitgangspunten waarbinnen we ons werk vormgeven en uitvoeren.

De activiteiten en concrete prestaties waar aan wordt gewerkt om onze doelen te behalen worden in een separaat uitvoeringsprogramma vastgelegd.

Onze ambitie

“Behouden en versterken van de biodiversiteit voor een ecologisch gezond en veerkrachtig blauwgroen netwerk van dijken, watergangen, wegbermen en eigen terreinen.”

2. Onze aanpak

Waterschappen zijn belangrijke beheerders van de openbare ruimte en zijn vaak één van de grootste beheerders wat betreft oppervlakte. Waterschappen kunnen daarom een belangrijke bijdrage leveren aan de het behouden en versterken van de biodiversiteit. Dit is onder andere beschreven in de Position paper biodiversiteit, het Deltaplan biodiversiteit en de Agenda Natuurinclusief.

In dit hoofdstuk beschrijven we onze visie en strategie voor het behouden en versterken van de biodiversiteit in ons beheergebied. De basis is hiervoor gelegd in het Waterbeheerprogramma (WBP) 2022 – 2027.

2.1 Visie en strategie

Een rijke biodiversiteit draagt bij aan veilige dijken, goede waterkwaliteit en een aantrekkelijke leefomgeving. Ook zijn we hiermee beter bestand tegen vervuiling en de gevolgen van klimaatverandering. Daarom behouden én versterken we -samen met inwoners, bedrijven en andere overheden- de biodiversiteit op alle mogelijke manieren. Tevens nemen we bij het opstellen en actualiseren van ons beleid en regels biodiversiteit mee in de afweging van belangen. Ook vergroten we de kennis en bewustwording hierover, binnen en buiten de organisatie. Dit is een belangrijk onderdeel van ons werk.

We willen de biodiversiteit in ons beheergebied behouden en versterken. Dat begint bij het aanpassen van ons onderhoud en het omvormen en herinrichten van onze eigen terreinen en gebouwen. Daarnaast liggen er kansen voor een meer natuurinclusieve benadering bij herinrichting, nieuwbouw en renovatie, reconstructie en groot onderhoud. Onze dijken, watergangen, wegbermen en eigen terreinen vormen samen een blauwgroennetwerk. Daarom hebben we de mogelijkheid om de versnippering van leefgebieden te verminderen en verbindingen te creëren die ervoor zorgen dat soorten zich vrij kunnen verplaatsen tussen hun leefgebieden. Om dit te doen, is het nodig om kennis en bewustwording over bio-

diversiteit in de organisatie te vergroten. Het creëren en onderhouden van dit netwerk vraagt om samenwerking met grondgebruikers, terreinbeheerders en andere overheden. Tot slot willen we de uitvoering van maatregelen en de ontwikkeling van de biodiversiteit volgen en sturen door monitoring. Daarvoor verkennen we de mogelijkheid om samen te werken met vrijwilligersorganisaties. De uit te voeren maatregelen en de daarvoor benodigde inzet staan in verhouding tot de beoogde doelen.

2.3 Opgaven

Om invulling te geven aan de visie en strategie hanteren we een aanpak op vier hoofdsporen:

Uitbreiden ecologisch beheer en onderhoud

We voeren het onderhoud van waterkeringen, watergangen, wegbermen en eigen terreinen uit met meer aandacht voor het leefgebied van soorten die typisch horen in ons landschap. We optimaliseren het eigen ecologische onderhoud en breiden dit verder uit. En we stimuleren ecologisch onderhoud door derden. Afvoeren van vrijkomend materiaal en onderzoek naar het nuttig toepassen hiervan is onderdeel van deze aanpak.

Vergroenen inrichting eigen assets

We passen de inrichting van onze waterkeringen, watergangen, wegbermen en eigen terreinen aan waar dat kan, zodat gebiedseigen flora en fauna beter gedijt. Ook bij de realisatie van projecten, waaronder herinrichting, renovatie, nieuwbouw en reconstructie en bij groot onderhoud neemt het hoogheemraadschap extra maatregelen ten gunste van de lokale biodiversiteit. Deze inrichtingsmaatregelen en natuurinclusieve projectrealisatie vallen vrijwel volledig samen met geplande werkzaamheden en/of maatregelen voor klimaatadaptatie. Zo blijven extra kosten beperkt.

Bijdragen aan het blauwgroene netwerk

We nemen maatregelen om de barrièrewerking van onze beheerobjecten (o.a. bruggen, gemalen, waterkeringen, wegen) te verminderen en zo de migratie van soorten te stimuleren. Daarnaast nemen we maatregelen die bijdragen aan de robuustheid en de aantrekkelijkheid van het netwerk voor soorten om hiervan gebruik te maken.

Versnippering van leefgebied is een belangrijke reden voor de achteruitgang van soorten. Onze waterkeringen, watergangen, oevers, wegbermen en eigen terreinen vormen een fijnmazig blauwgroen netwerk. Dit netwerk heeft een belangrijke functie in het verbinden van natuurgebieden, leefgebieden en populaties van soorten. Door het verbeteren van verbindingen en opheffen van barrières, dragen we bij aan een robuust blauwgroen netwerk.

De uitvoering van deze aanpak is onderdeel van de natuurinclusieve projectrealisatie ten behoeve van de vergroening van onze eigen assets.

De realisatie van een samenhangend netwerk van natuur- en watergebieden is ook opgenomen in verschillende programma's en processen op nationaal, provinciaal en lokaal niveau. Een voorbeeld hiervan is het streven naar een groenblauwe dooradering (GBDA) van het landelijk gebied, zoals dat staat in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De uitwerking hiervan en onze bijdrage in de realisatie nemen we daarom mee in de gebiedsprocessen waarbij we samenwerken met onze gebiedspartners.

Samen werken aan biodiversiteit

Bewustzijn binnen de organisatie

Om het beleid effectief te maken, is het nodig dat medewerkers anders gaan kijken naar biodiversiteit. Zo kunnen zij hun dagelijkse taken en beslissingen benaderen met aandacht voor de natuur en biodiversiteit. Het stimuleren van dit bewustzijn en deze veranderingen in houding en gedrag hebben op lange termijn grote voordelen voor zowel de organisatie als het milieu.

Om positieve impact te bereiken zetten we vooral in op educatie, communicatie en gedragsverandering. Daarbij werken we aan een herkenbare plek in de organisatie waar medewerkers terecht kunnen voor vragen en advies.

Samen met partners

Als het relevant is, werken we samen met externe belanghebbenden, zoals lokale initiatiefnemers, agrarische- en natuurbeschermingsorganisaties en overheidsinstanties, om gezamenlijke initiatieven voor biodiversiteit te ontwikkelen en uit te voeren. Daarnaast werken we samen met andere waterschappen.

Volgen en sturen

Om te bepalen of de inzet rondom biodiversiteit daadwerkelijk effect heeft, is het van belang om de uitvoering en de resultaten te monitoren. We stellen meetbare doelen en prestatie-indicatoren op voor beleid, maatregelen en effecten, in overeenstemming met het Raamwerk Biodiversiteit van de waterschappen.

3. Doelen en uitgangspunten

In dit hoofdstuk vertalen we de opgaves naar acht doelen die we op termijn willen bereiken. Daarbij benoemen we de algemene uitgangspunten. Werken aan het behouden en versterken van de biodiversiteit vraagt om een nadere uitwerking in doelen waar we als organisatie aan willen werken. In dit hoofdstuk worden de vier opgaves verder uitgewerkt in acht doelen die we op termijn willen bereiken. Daarbij worden de algemene uitgangspunten benoemd die als kader voor de uitvoering van onze werkzaamheden gelden.

3.1 Uitbreiden ecologisch beheer en onderhoud

1. Onze waterkeringen, wegbermen, watergangen, oevers en eigen terreinen worden ter bevordering van de soortenrijkdom ecologisch beheerd.

Door onze waterkeringen, wegbermen, watergangen en eigen terreinen optimaal te beheren en in te richten voor de soorten in ons beheergebied werken we aan de uitvoering van onze waterschapstaken en tegelijkertijd aan het behouden en versterken van de biodiversiteit.

We leggen daarbij in eerste instantie de nadruk op het verbeteren van de voorwaarden voor een gezonde insectenstand, zowel op het land als in het water.

Dit doen we omdat insecten een belangrijke rol spelen bij de bestuiving van bomen en planten en voor veel soorten het hoofdbestanddeel van hun voedsel vormt.

Een belangrijke basis van ecologisch beheer is het gefaseerd maaien, afbouwen van het reguliere klepelbeheer en afvoeren van vrijkomende materialen bij het onderhoud. Daarom zoeken we naar innovatieve oplossingen om vrijkomende materialen nuttig toe te passen of te verwaarden.

Hierbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

HHSK past de kaders toe van de Natuurbeschermingswet en de daaraan gekoppelde Gedragscode Wnb voor de waterschappen.

HHSK houdt rekening met bestaande natuurwaarden, zolang de uitvoering van haar primaire taken niet in het geding komt en de veiligheid duurzaam gegarandeerd is.

HHSK werkt binnen de randvoorwaarden van deals en akkoorden waar we ons aan hebben verbonden, zoals het Manifest Duurzaam GWW, het Klimaatakkoord en de Agenda Natuurinclusief.

HHSK richt zich bij haar inspanningen voor biodiversiteitsherstel op de algehele gezondheid van de natuur door het op orde brengen en houden van de Basiskwaliteit Natuur (BKN) of hogere ambities in de (nieuwe) natuurgebieden.

HHSK heeft het beheer en onderhoud afgestemd op de functie van haar assets en past zo mogelijk ecologisch beheer toe.

HHSK gebruikt géén bestrijdingsmiddelen, tenzij dit een te groot risico vormt voor onze kerntaken én er geen goed werkend alternatief voor handen is.

HHSK streeft naar het nuttig toepassen van vrijkomende materialen.

2. We stimuleren derden om bij het onderhoud en beheer ecologische principes toe te passen en bieden daarvoor ruimte binnen ons beleid en regels.

Een deel van de waterkeringen, (hoofd)watergangen en oevers waarvan het hoogheemraadschap beheerder is, wordt door particulieren, beheerorganisaties en andere overheden onderhouden en ingericht. We willen deze partijen stimuleren om bij de uitvoering hiervan ecologische principes toe te passen. Aangezien het vaak gaat om schakels in het blauwgroene netwerk levert dit een belangrijke meerwaarde op voor de biodiversiteit.

We kunnen hier sturend in optreden wanneer het beheer is vastgelegd in overeenkomsten met derden. Denk hierbij aan pachtcontracten, onderhoudsovereenkomsten en vergunningen. Als we zelf geen eigenaar zijn, kunnen we overleggen met de eigenaren. Vaak zijn dit andere overheden die zelf ook natuurdoelen nastreven.

Het ontwikkelen van ecologische richtlijnen, aanbieden van deskundig advies, informatiecampagnes en workshops over ecologisch onderhoud en inrichting helpen bij het ontdekken en/of uitvoeren van geschikte inrichtings- en onderhoudsmaatregelen.

Hierbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

HHSK stimuleert derden om bij de waterkeringen, (hoofd) watergangen en oevers die zij onderhouden ecologische principes toe te passen. Dit geldt ook voor onze eigendommen die door derden worden beheerd.

HHSK stemt het onderhoud van de eigen waterkeringen, watergangen, wegbermen en eigen terreinen af met de partijen die het aangrenzend groen onderhouden.

HHSK neemt in de advisering aan derden bij ruimtelijke ontwikkelingen biodiversiteit mee bij voorkeur in samenhang met andere maatregelen, waaronder die voor klimaatadaptatie.

HHSK maakt ecologisch onderhoud van derden mogelijk via regelgeving en beleid.

HHSK draagt bij de uitvoering van haar taken zorg voor een goede belangenafweging. Het belang van biodiversiteit is hierbij gelijkwaardig aan andere algemene belangen, zoals landbouw, recreatie, klimaat en woningbouw.

3.2 Vergroenen inrichting eigen assets

3. Bij de uitvoering van onze projecten werken we natuurinclusief en nemen maatregelen die gunstig zijn voor gebiedseigen soorten.

Het hoogheemraadschap voert veel projecten uit op het gebied van onderhoud, (her)inrichting, reconstructie, renovatie, vervanging en nieuwbouw. Deze projecten bieden een kans om maatregelen te nemen die het leefgebied voor bepaalde soorten in het projectgebied kunnen verbeteren. Dit wordt vaak aangeduid als "natuurinclusieve projectrealisatie" of "ecologisch ontwerpen".

Door vanaf het ontwerp al rekening te houden met bestaande en potentiële natuurwaarden kunnen projecten niet alleen hun oorspronkelijke doelstellingen bereiken, maar ook bijdragen aan het behoud en herstel van lokale biodiversiteit. Natuurinclusieve projectrealisatie is mogelijk in alle fasen van een project.

Hierbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

HHSK werkt zoveel mogelijk volgens de Trias voor natuur-inclusief (water)beheer:

Versterken van de natuur door kansen te benutten;

Mitigeren van negatieve impact door het nemen van maatregelen;

Compenseren van niet te vermijden negatieve impact.

HHSK zet zich in om bestaande natuurlijke en ruimtelijke kwaliteiten te behouden en te versterken, door in te zetten op onderhoud, inrichting en milieuomstandigheden.

HHSK benut waar mogelijk meekoppelkansen om de biodiversiteit te versterken. Dit kan in samenwerking met andere partijen, maar ook op eigen initiatief. Eventuele meerkosten worden zo mogelijk naar belang verdeeld over partijen.

Waar mogelijk de natuur versterken. Veel projecten bieden kansen om een bijdrage te leveren aan natuurversterking. Dit kan door met andere opgaven te integreren, initiatieven van derden mee te nemen, coalities aan te gaan of zelf extra maatregelen te treffen. Ook het reguliere onderhoud biedt deze kansen. Ecologisch maaibeheer bijvoorbeeld.

Negatieve impact mitigeren. Projecten kunnen een negatieve impact hebben op habitats. Om dit te voorkomen kunnen maatregelen worden genomen zoals werken buiten het broedseizoen, het verplaat-

sten van nesten, beschermde vissen afvangen en verplaatsen en het aanleggen van amfibietunnels. Maar ook vispassages zijn een mitigerende maatregel.

Niet te vermijden negatieve impact compenseren. Soms kan het niet anders dan dat bijvoorbeeld bomen worden gekapt, waterlopen worden gedempt of habitats op andere wijze verdwijnen. Dan is het zaak om deze negatieve effecten te compenseren door nieuwe habitats aan te leggen: bomen te herplanten, nieuwe nestplaatsen te creëren, poelen aan te leggen, etc. De gedragscode waaronder de waterschappen werken, schrijft voor welke compensatie verplicht is ter bescherming van de zogenaamde 'rode-lijst-soorten', maar ook voor het op orde brengen en houden van de basiskwaliteit natuur is compensatie van belang.

4. Onze eigen terreinen en gebouwen (gemalen en AWZI's) zijn natuurinclusief ingericht en hebben een variatie aan landschapselementen ten gunste van gebiedseigen soorten.

Soorten die op of nabij onze waterkeringen, watergangen, wegbermen en eigen terreinen voorkomen hebben vaak behoefte aan specifieke inrichtingselementen voor voedsel, veiligheid, verblijfplaats, verbinding en variatie (de 5 V's). Door deze elementen te behouden of toe te voegen aan onze assets voldoen we aan belangrijke basisbehoeftes van soorten. Het gaat hierbij om kleinschalige maatregelen die als onderdeel van het regulier onderhoud genomen kunnen worden. Daarnaast liggen er kansen voor een meer natuurlijke en klimaatrobuuste inrichting van onze eigen terreinen. Onze ambities op deze onderwerpen wordt hierdoor ook zichtbaar voor onze omgeving.

Hierbij hanteren we het volgende uitgangspunt:

HHSK werkt volgens de uitgangspunten van natuurinclusief bouwen bij de realisatie en renovatie van onze gebouwen, technische voorzieningen en installaties en streeft minimaal de drempelwaarde na.

3.3 Bijdragen aan een blauwgroen netwerk

5. We versterken het blauwgroene netwerk door verbindingen te herstellen en barrières op te heffen, zodat een vrije migratie van soorten mogelijk is.

Onze waterkeringen, watergangen, oevers, wegbermen en terreinen vormen een netwerk van natte (blauw) en droge (groen) lijnelementen en stapstenen. We noemen dit ons blauwgroen netwerk (BGN). Dit netwerk valt deels samen met de landelijke groenblauwe dooradering (GBDA). Waar mogelijk zoeken we naar kansen om ons blauwgroene netwerk en de landelijke opgave voor een groenblauwe dooradering van het landschap samen te laten vallen. Daarvoor werken we met gebiedspartners samen aan het realiseren van de groenblauwe dooradering van het landelijk gebied. We adviseren en brengen onze kennis. We onderzoeken of er knelpunten of meekoppelkansen zijn. De aanpak hiervan laten we zoveel mogelijk samenvallen met de realisatie van geplande projecten en onderhoudswerkzaamheden.

We werken aan dit doel door ons onderhoud ecologisch uit te voeren en de inrichting van onze assets te verbeteren met oog op het leefgebied van soorten. Dit valt samen met de doelen 1 tot en met 4.

Meer specifiek dragen we bij aan verbindingroutes voor de otter en de paling op basis van het principe van het Paling-Otterlandschap. Het stimuleren van de otter en paling is geen doel op zich. Deze soorten staan symbool voor een goed functionerend netwerk waarbinnen soorten kunnen migreren. Door de eisen die de paling en de otter aan een dergelijk netwerk stellen profiteren ook veel andere soorten.

Het Paling-Otterlandschap is een uitwerking van de doelen voor vismigratie en faunamigratie van de KRW Regio Rijn-West. De paling en de otter zijn icoonsoorten van de regio Rijn-West die beiden connectiviteit over lange afstanden nodig hebben voor een duurzame populatie.

Hierbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

HHSK heeft als beheerder van een deel van het blauwgroene netwerk de maatschappelijke verantwoordelijkheid en de unieke positie om biodiversiteit te versterken en geeft hierbij het goede voorbeeld.

HHSK neemt bij (de vervanging van) kunstwerken (zoals gemalen, bruggen, stuwen en duikers) maatregelen om een vrije migratie van soorten te bevorderen.

3.4 Samen werken aan biodiversiteit

6. We vergroten de kennis en bewustwording bij onze medewerkers over biodiversiteit door aanbieden van advies en praktische hulpmiddelen.

Om de doelstellingen voor biodiversiteit te bereiken is het denken en handelen van mensen van groot belang. Een belangrijk deel van de winst is hierbij te behalen door zaken die we al jarenlang doen, op een andere manier te gaan doen. Daarvoor is kennis en bewustwording nodig bij onze medewerkers. We bieden hiervoor een herkenbare plek in de organisatie aan waar medewerkers terecht kunnen voor vragen en advies.

Een aandachtspunt hierbij is dat je niet kunt beschermen wat je niet kent, niet waardeert of voor mogelijk acht. Daarom is het zichtbaar maken van natuurwaarden en in beeld brengen van kansen en mogelijkheden belangrijk. Het is eveneens van belang dat het verbeteren van de biodiversiteit wordt (uit)gedragen door alle medewerkers. Om dit te bereiken zetten we in op kennisontwikkeling en kennisborging en ontwikkelen we hulpmiddelen. Denk hierbij aan het vaststellen van iconsoorten, voorbeeldboeken en opleidingen en excursies.

Hierbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

HHSK stimuleert medewerkers om hun kennis te vergroten ten aanzien van biodiversiteit, ecologisch beheer en geldende natuurwet- en regelgeving op te doen.

HHSK maakt zoveel mogelijk gebruik van materialen en kennis die bij andere organisatie al zijn ontwikkeld en past deze toe op de eigen praktijk.

7. We werken met overheden en relevante partners samen om gezamenlijke doelen en ambities voor natuurwinst te realiseren.

Het hoogheemraadschap deelt de ambitie om bij te dragen aan een betere biodiversiteit met veel partijen. Iedere partij doet dat vanuit hun eigen rol en vanuit de wil om kansen te benutten en bij te dragen waar mogelijk. Afhankelijk van het onderwerp en het uiteindelijke doel werken we samen met externe belanghebbenden, zoals lokale initiatiefnemers, agrariërs, onderwijsinstellingen, natuurbeschermingsorganisaties en overheidsinstanties, om gezamenlijke initiatieven voor biodiversiteit te ontwikkelen en uit te voeren. Een goede samenwerking draagt bij aan een meer gebiedsgerichte en efficiëntere aanpak van de biodiversiteitsopgave. Samen met anderen kun je meer bereiken met wellicht lagere kosten. Samenwerken leidt tot het uitwisselen van kennis, het afstemmen van doelstellingen en activiteiten, verbinding met andere opgaven en het maken van concrete afspraken over bijvoorbeeld gebruik, inrichting, beheer en monitoring.

Hierbij hanteren we het volgende uitgangspunt:

HHSK werkt binnen een relevant landelijk en regionaal beleidsnetwerk samen als dit de biodiversiteit in ons beheergebied ten goede komt.

HHSK werkt met lokale partners samen om gezamenlijk de biodiversiteit te versterken en het beheer, onderhoud en inrichting af te stemmen.

8. We hebben een actueel beeld van de biodiversiteit van onze assets en monitoren relevante indicatoren, zodat we ons handelen tijdig bij kunnen sturen.

Om te bepalen of de inzet rondom biodiversiteit daadwerkelijk effect heeft, is het van belang om de uitvoering van de resultaten te monitoren. Dit geeft inzicht in de effectiviteit van maatregelen, of doelen gehaald worden en in hoeverre bijsturen nodig is. Dit begint bij het bepalen van de uitgangssituatie en het volgen van de ontwikkelingen. Daarnaast zetten we nieuwe digitale mogelijkheden in om ecologisch beheer te versterken, door kaartmateriaal te ontwikkelen en apps te gebruiken.

De monitoring moet gebaseerd worden op voor het waterschap relevante indicatoren en op beschikbare kennis en expertise op het gebied van biodiversiteitsonderzoek. Waar mogelijk maken we gebruik van beschikbare gegevens. We zijn terughoudend met het opzetten van een nieuw, gedetailleerd monitoringsnetwerk.

Hierbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

HHSK maakt zoveel mogelijk gebruik van bestaande data- en informatiebronnen en monitoringstools om de inzet voor biodiversiteit te sturen en te volgen en stelt haar monitoringsdata beschikbaar aan het NDFF.

HHSK zoekt naar mogelijkheden om vrijwilligers van soortenorganisaties, aangesloten bij SoortenNL, en citizen science in te zetten, in aanvulling op de eigen monitoringsinspanning.

HHSK maakt gebruik van prestatie-indicatoren voor beleid, maatregelen en effecten, in overeenstemming met het Raamwerk Biodiversiteit.